

**ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ МУТАХАССИСЛАРИНИ КАСБИЙ-ПЕДАГОГИК
ФАОЛИЯТИ.**

10.53885/j1651-9087-7114-p

Б.Б.Маъмуров,

п.ф.д., профессор. Бухоро давлат университети. Бухоро, Ўзбекистон.

Жалолов Жонибек Жамил ўғли

Навоий давлат педагогика институти магистранти, Навоий, Ўзбекистон.

Аннотация

Ушуб тезисда профессионал педагогик тайёргарлик дастурини ва ўқув-тарбиявий жараённи, илмий-назарий ишларни, спорт-машғулот ишларини ўз ичига олиши тўғрисида фикр мулоҳазалар юритилади.

Калит сўзлар: Профессионал педагогик тайёргарлик, ўқув-тарбиявий жараён, илмий-назарий ишлар, спорт-машғулот ишлари.

Профессионал педагогик тайёргарлик дастури ва ўқув-тарбиявий жараён, илмий-назарий ишлар, спорт-машғулот ишларини ўз ичига олади. Бунда:

1. спортчилар ўз хоҳишларига кўра спорт мактабларига машғулотга қатнашиши ёки шуғулланмаслиги мумкин;

2. ёш спортчиларда катталар билан ҳамкорлик, тенг ҳуқуқлилиқ тамойилари ривожланади.

Ўқитувчи ўз обрўсига эга бўлиши керак. Ўқувчи билан диктатор бўлиб эмас, балки ҳамсухбат, дўстона муносабатда бўлиши керак.

Кўпинча болалар ўз мажбуриятларини ёддан чиқарадилар. Бу ҳол айниқса “балоғат” даврида юзага келади, болалар худбин, кайфияти билан иш қиладиган бўлади. Бу даврда ўқитувчи болани кўнглига йўл топа олиши, хатти-ҳаракатини тўғри баҳолаб, унга ижобий баҳо бера олиши керак.

Ўқитувчининг кўнгли бўшлиги, меҳрибонлиги ва инсонпарвар-лиги ўқувчи томонидан айрим ҳолларда ўқитувчини бўш деб ўйлашига олиб келади. Шунинг учун ўқитувчи доимо талабчан бўлиши керак.

Касб маҳорати ривожланишининг дастлабки босқичларида жисмоний тарбия мутахассисига, одатда, спорт машғулотлари соҳа-сидаги ҳаракат фаолигига ички, рефлексив баҳолаб бўлмайдиган рағбатлар, истаклар таъсир қиладди. Тор доирадаги касбий фаолият-нинг танланиши – соф рефлексив ходисадир, яъни ўзини намоён қилишнинг энг жозибали шакли бўлган спортда нафақат шахсий такомиллашиш эҳтиёжини англаш, балки бунга ўз ўқувчиларини ўргатиш маҳоратини эгаллаб олиш билан боғлиқ. Бошқача айтганда, жисмоний тарбия соҳасидаги касбий фаолият ўзининг шахсий асосида рефлексив, онгли кўрсатмага эга.

Касб маҳоратининг энг муҳим таркибий элементлари – бу умумий ва касбий маданият. Касбий билимдонлик, кучни оптимал сарф қилган ҳолда касбий бошқарув самарадорлигидир.

Касб маҳоратида мутахассиснинг эталон (муваффақиятли) моде-лига касбий фаолият мазмуни ва мутахассиснинг шахсий сифатларига бўлган, илмий асосланган меъёрлар ҳамда талаблар қиради. Улар касбий мажбуриятларни муваффақиятли бажариш имконини беради. Бу мажбуриятлар маъносига кўра бир-бирига яқин бўлган иккита мазмундор жихатларга эга. Биринчидан, кишининг касбий фаолияти давомида эгаллаб оладиган сифатлари йиғиндисидир (меъерий касб маҳорати). Иккинчиси – бу профессионал шахснинг ички дунёси. Бундай инсонда касбий сифатлар тўплами унинг шахсининг мазмуний қисмига айланган.

Ўқитувчи ўқувчининг кайфиятини, психологиясини ва уни нимага қизиқишини яхши билиши керак. Ўқувчилар машғулотлар билан мунтазам шуғулланадилар, ҳаттоки уларга бу қийинчилик туғдирса ҳам, уддасидан чиқишга ҳаракат қиладилар.

Биз, фаолиятли ёндашув назариясига таянган ҳолда, бошқарув соҳасидаги жисмоний тарбия ва спорт мутахассисларининг касбий маҳоратини ривожлантиришга тааллуқли тарзда тизимли ёндашув-нинг асосий қоидаларига аниқликлар киритдик. Фаолиятли ёндашув назарияси педагогика фанида ўтган асрнинг 50-60 йилларида пайдо бўлди ва С.Л. Рубинштейн, Л.С.Виготский, А.Н.Леонтьев, В.П.Зин-ченко, В.И. Загвязинский, Л.В. Занков ишларида ўз аксини топди. Бу назария касб маҳоратининг ривожланшида рефлексиядан максимал фойдаланган ҳолда яқуний ижобий натижага бўлган мотивацион кўрсатмаларнинг амалга оширилишини таъминлайди.

Касбий билимдонликнинг маъноси реал касб маҳоратига яқин. Билимдонлик, маъносига қараб ижтимоий, шахсий, индивидуал, касбий билимдонлик бўлиши мумкин. А.К. Маркова

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

мулоҳазаларида алоҳида касбий билимдонликда **касбий фаолият ва касбий мулоқот** энг катта аҳамиятга эга элементлардан ҳисобланади.

Жисмоний тарбия бошқаруви соҳасидаги ходимнинг **касбий фаолияти** кенг миқёсдаги жисмоний тарбия таълим ҳудудидаги тор доирадаги ихтисосликдан келиб чиқадиган касб маҳорати ва касбий онгдан ташкил топади. Улар оптимал даражадаги психоэмоционал ва физиологик сарфлар ҳисобига ижобий натижага эришиш имконини беради.

Жисмоний тарбия мутахассисининг **касбий мулоқоти** – бу билимдонликнинг коммуникатив таркиби бўлиб, касбий фаолиятнинг танланган тури учун хос бўлган ишбилармонлик мулоқоти меъёр-ларини ўзлаштиришни ўз ичига олади, масалан, шарқ яккакурашлари мураббийси учун – рус, ўзбек тилида баъзан эквиваленти бўлмаган махсус атамаларни билиш, иш юзасидан алоқалар ўрнатиш ва ҳамкорлик қила олиш, меҳнат бозорида рақобатчиликни таъминлаган ҳолда ўз ишига кизиқиш уйғота олиш. Мураббий фаоллик билан ўқувчиларни банд қилиши керак. Бунда мураббийга ўқувчилар меҳр билан қарашади. Педагогнинг муомаласи, унинг совуққонлиги, қўполлиги ўқувчига салбий таъсир қилади. Ўқувчининг болалиги тугайдиган давргача мураббий ва ўқувчи бир-бирларини яхши тушунишади. Ўқувчилар ўқитувчига инсон сифатида ҳам яхши баҳо бера оладилар.

Касбий мулоқот суҳбатдошларнинг ҳар бирида муҳокама қилинаётган иш юзасидан ўта шахсий индивидуаллашган муносабат борлигини назарда тутаяди. Ички шахсий муносабатда, биринчи галда, шахсий эҳтиёжлар ва манфаатлар акс этади (онгли, ўзи манфаатдор бўлган мулоқот).

Шахсий касбий билимдонлик – бу эркин ифодаланган касбий мотивация, ижобий маънодаги касбий “мен ўзим” (касбга хос масалаларни ҳал этишдаги мустақиллик), касб билан маънавий боғлиқлик (касбий бурч, касбий маънавий кадриятлари касб этиш). Шахсий билимдонлик индивидуал билимдонлик билан тўлдирилади, яъни индивиднинг характери унинг иштиёқ майллари, одатлари морфофункционал мақоми орқали ўзгаради, қайта тус олади.

Бошқарув соҳасида индивидуал-шахсий сифатлар раҳбарнинг асосий вазифалари орқали ўзгаради.

Адабиётлар рўйхати

1. Авакушин С.Н. Основы профессионализма как движущий фактор повышения эффективности труда педагога: Научная организация труда учителя.- Кострома: Знание, 1987. - 67 с.
2. Аминов Н.А., Аверина И.С., Аршавин Л.И. Экспресс-диагностика профессиональной пригодности к педагогической деятельности. - Челябинск: ЧГПИ, 1990.-108 с.
3. Антуков П.Р. Профессиональная ориентация как педагогическая проблема / Педагогические основы профориентации учащейся молодежи. -М.: Просвещение, 1982.- С. 9-15.